

je plánovitý a velkorysý a souborností své výstavby. V nových městech a sídliš-
tích nevznikají domy ojediněle, nýbrž hromadně, vystaví se jich v krátké době velké
množství a podle souborného plánu. Nová města a sídliště existují ještě dřív, nežli
se jejich obyvatelé zde sejdou a třebaže jsou stavěna pro obyvatele určité profese,
např. pro horníky, nejsou svými obyvateli předem nijak ovlivněna, nýbrž ti se
stěhují už do hotového nebo z velké části postaveného města. Jsou do velké míry
soběstačnými celky a velký důraz je kladen na jejich městskou vybavenost, kterou
mají mít takovou, aby potřebovaly co nejmenší pomoc zvenku.

Podle cíle, pro který byla stavěna, tedy podle jejich funkce, je dělím do pěti sku-
pin: a) postavená pro obyvatelstvo zajišťující rudnou těžbu, b) pro obyvatelstvo
zajišťující uhelnou těžbu, c) pro obyvatelstvo zajišťující provoz nových velkých
zpracovatelských továren (strojírenských, chemických, hutních ap.), d) postavená,
aby se snížila hustota osídlení dosavadních přetížených měst a přetížených měst-
ských center, e) pro obyvatelstvo velmi rychle počtem rostoucí.

Z celkového počtu 76 nových československých sídlišť a nových měst je jich
v Severočeském kraji 14, tj. 18 % všech; má jich tedy Severočeský kraj z celé
ČSSR nejvíce. Z těchto 14 severočeských nových sídlišť a měst jich 10 vzniklo
v důsledku uhelné těžby. Nejzajímavějšími případy jsou M o s t, kde jde vlastně
o výstavbu nového socialistického města, v němž žije už cca 30 000 lidí, J i r k o v
— čtvrť Ervěnice, kam přesídlilo obyvatelstvo z dalšího likvidovaného města
a M e z i b o ř í, dnes už se 6 000 obyvateli, kde koncepce „města — internátu
báňského dorostu“ se po roce 1955 právem změnila na koncepci plnokrevného
města. Zvláštními případy jsou malá hornická sídliště B r a ň a n y, L o u č n á
a S t ř e l n á, jež leží přímo u dolní hranice našeho zeměpisného vymezení pojmu
nové sídliště a patří k typu b) naší klasifikace.

Nová sídliště mají ještě Lovosice, kde ekonomickým stimulem k výstavbě sídliště
byl rozvoj chemického průmyslu a Š t ě t í, kde stimulem bylo vybudování nového
velkého papírenského kombinátu, tedy typ c) naší klasifikace. V Ú s t í n. L. je
výstavba nových sídlišť Bukova a Všebořic, stejně jako výstavba nových Řetenic
a sídliště Dukla pro T e p l i c e případem, kdy sídliště je stavěno za tím účelem,
aby se snížila hustota osídlení přetíženého a přelidněného města — tj. typ d)
naší klasifikace.

Ze 14 nových sídlišť Severočeského kraje má jich 8 dokončenu současnou etapu
výstavby, kdežto na 6 sídlištích je výstavba ještě v plném proudu. Likvidování
starých sídel v uhelné oblasti a budování nových mění sídelní strukturu, zeměpisný
ráz i hospodářské svazky v některých částech Severočeského kraje.

NATAŠA HANZLÍKOVÁ

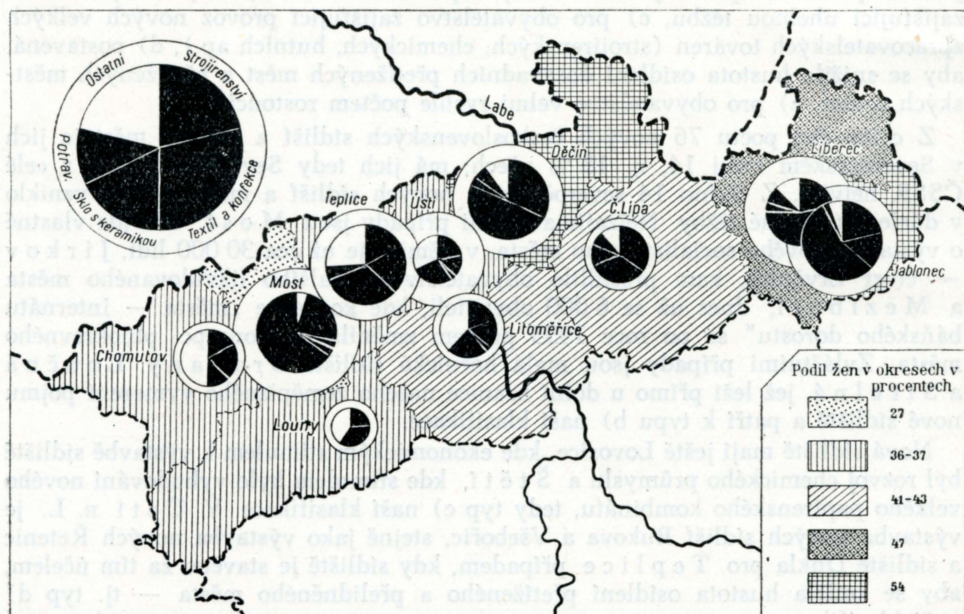
ZEMĚPISNÝ ROZBOR ZAMĚSTNANOSTI ŽEN V PRŮMYSLU SEVEROČESKÉHO KRAJE

Problematika ženských pracovních sil nebyla u nás dosud zeměpisně studo-
vána a i ve světové geografické literatuře je jí věnováno málo pozornosti, ačkoliv
ženy v průmyslově vyspělých zemích představují významnou, většinou ještě ne
úplně a nikoliv nevhodněji využitou rezervu pracovních sil. Správné územní i od-
větvové začlenění žen v průmyslu silně ovlivňuje jeho strukturu.

Severočeský kraj je jedním z nejprůmyslovějších krajů republiky. Podle evidence
Kabinetu pro geografii ČSAV má zhruba 260 tisíc pracovníků v průmyslu. Z to-
hoto počtu tvoří ženy více než 42 %.

Severočeský kraj je tedy mezi prvními v republice nejen pokud jde o relativní počet pracovních sil v průmyslu, nýbrž i pokud jde o ženskou zaměstnanost. Žen je zde v průmyslu zhruba o 5 % více než je celostátní průměr (37,6 %).

Rozmístění 108 tisíc žen, které pracují v severočeském průmyslu je velmi nerovnoměrné i podle oborů i podle lokalit (srov. mapy č. 1—4). Více než tři čtvrtiny všech žen (přesně 75,6 %) jich pracuje v pouhých pěti odvětvích (strojírenství, textil s konfekcí, sklářský a keramický průmysl a potravinářství); v severočeském strojírenství je zaměstnáno 23 tisíc žen, v textilu s konfekcí pracuje asi 32 tisíc žen, ve sklářství s keramikou 19 tisíc, v potravinářství 8 tisíc.

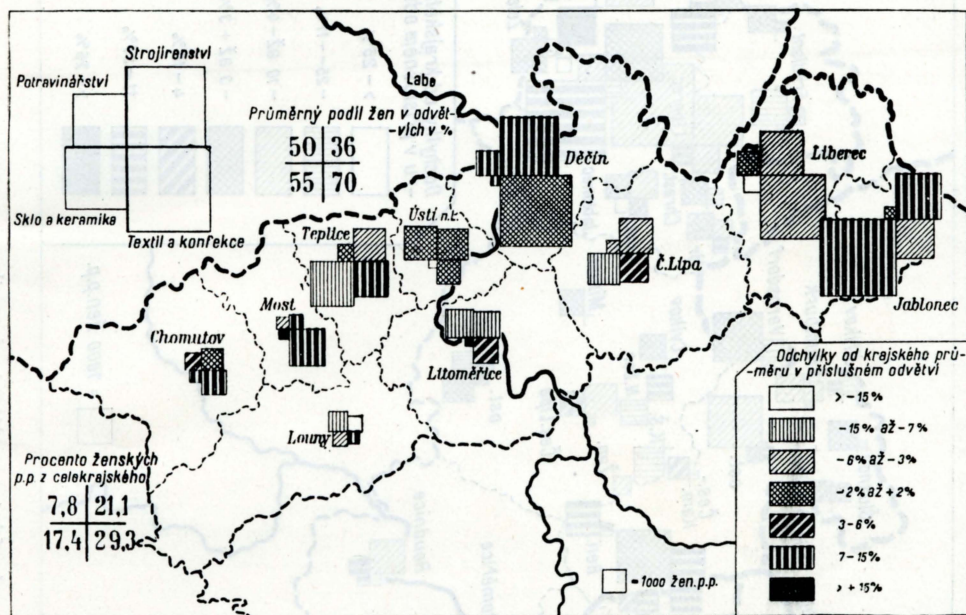

Podíl ženských pracovních sil v okresech.

V mapě č. 1 je znázorněna celková situace v průmyslu, hlavně pokud jde o pracovní síly v celém kraji podle okresů. Vnější kruh znamená celkový počet pracovníků v průmyslu, vnitřní kruh počet zaměstnaných žen. Plochy kruhu jsou přímo úměrné počtu zaměstnanců. Sektory vyznačují jaký podíl z celkového počtu žen pracuje v odvětvích nejvýznamnějších pro ženskou zaměstnanost a to vždy v pořadí strojírenství, textil a konfekce, sklářství s keramikou a potravinářství. Podíl pěti, z hlediska ženské zaměstnanosti hlavních odvětví je vyčerněn. Zbývající bílý sektor představuje podíl žen v ostatních deseti odvětvích. Šrafurou znázorňujeme odchylku okresu od celostátního průměru ženské zaměstnanosti. Je patrné, že jediný okres, a to Most, je hluboko pod celostátním průměrem.

Severočeský kraj co do průmyslu a zaměstnanosti žen se skládá ze dvou částí, jejichž hranicí je zhruba Labe. Západní část má nižší podíl žen a v pěti hlavních odvětvích relativně nižší zaměstnanost. Zejména se tyto charakteristiky projevují v hnědouhelné pánvi, kde v chomutovském okrese dosahuje podíl hlavních odvětví jenom asi 50 % a v mosteckém okrese necelých 40 %. Východní část, a to jak

Českolipsko, tak Šluknovský výběžek a Liberecko s Jabloneckem mají nejvyšší podíly žen v celostátním měřítku a pět uvedených hlavních odvětví zde tvoří 80 až 90 % veškeré ženské zaměstnanosti.

Podíl ženských pracovních sil v hlavních průmyslových odvětvích okresů.

Na dalších třech mapách č. 2 až 4 analyzujeme situaci v ženské zaměstnanosti podle odvětví, a to v okresním měřítku na mapě 2 a pak na dalších dvou mapách provádíme detailní analýzu ve všech lokalitách, kde je v průmyslu více než tisíc zaměstnaných mužů a žen. Takových lokalit je v Severočeském kraji padesát.

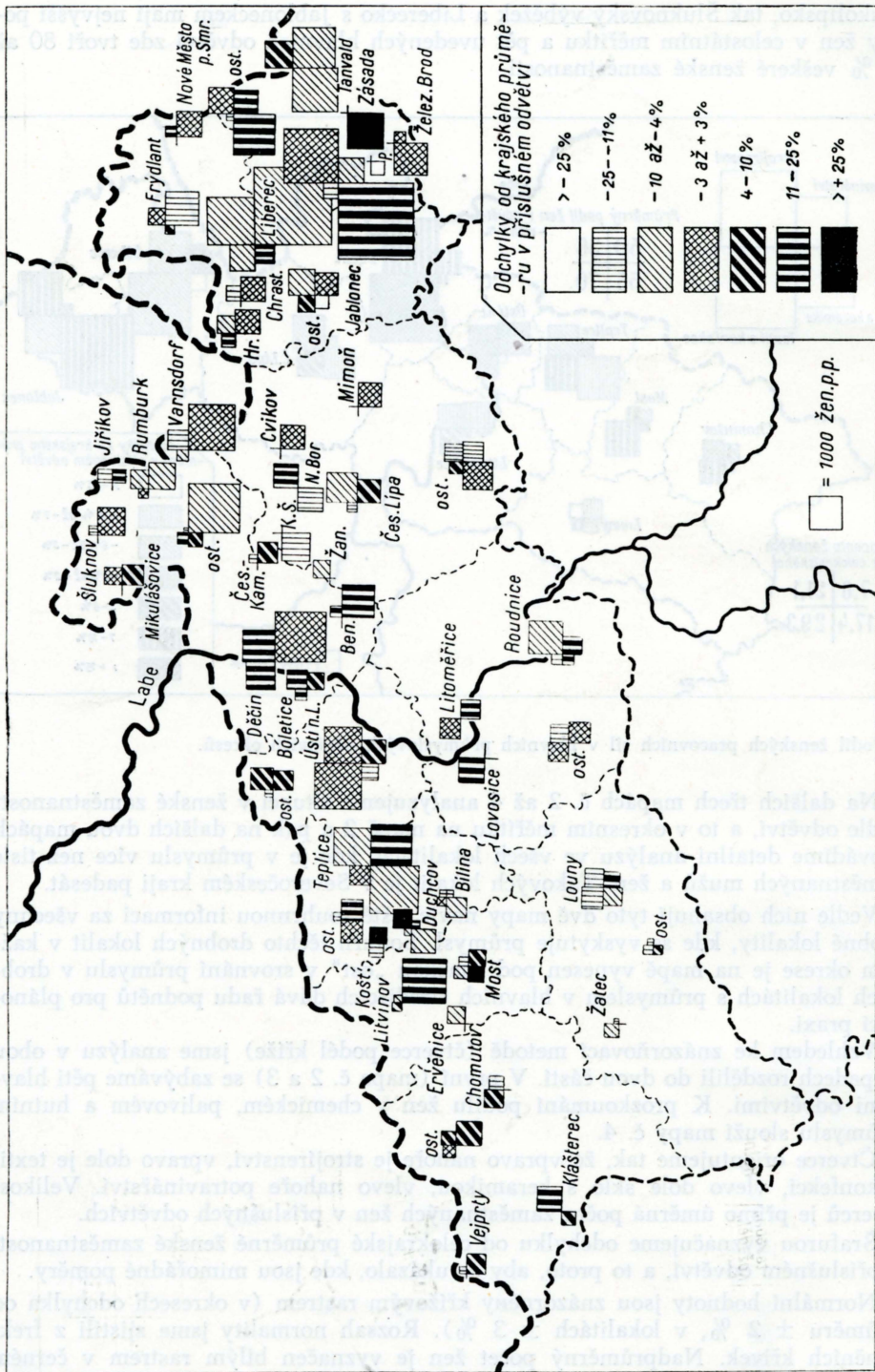
Vedle nich obsahují tyto dvě mapy navíc ještě souhrnnou informaci za všechny drobné lokality, kde se vyskytuje průmysl. Souhrn těchto drobných lokalit v každém okrese je na mapě vyneseno pod značkou „ost“ v srovnání průmyslu v drobných lokalitách s průmyslem v hlavních střediscích dává řadu podnětů pro plánovací praxi.

Vzhledem ke znázorňovací metodě (čtverce podél kříže) jsme analýzu v obou případech rozdělili do dvou částí. V první (mapa č. 2 a 3) se zabýváme pěti hlavními odvětvími. K prozkoumání podílu žen v chemickém, palivovém a hutním průmyslu slouží mapy č. 4.

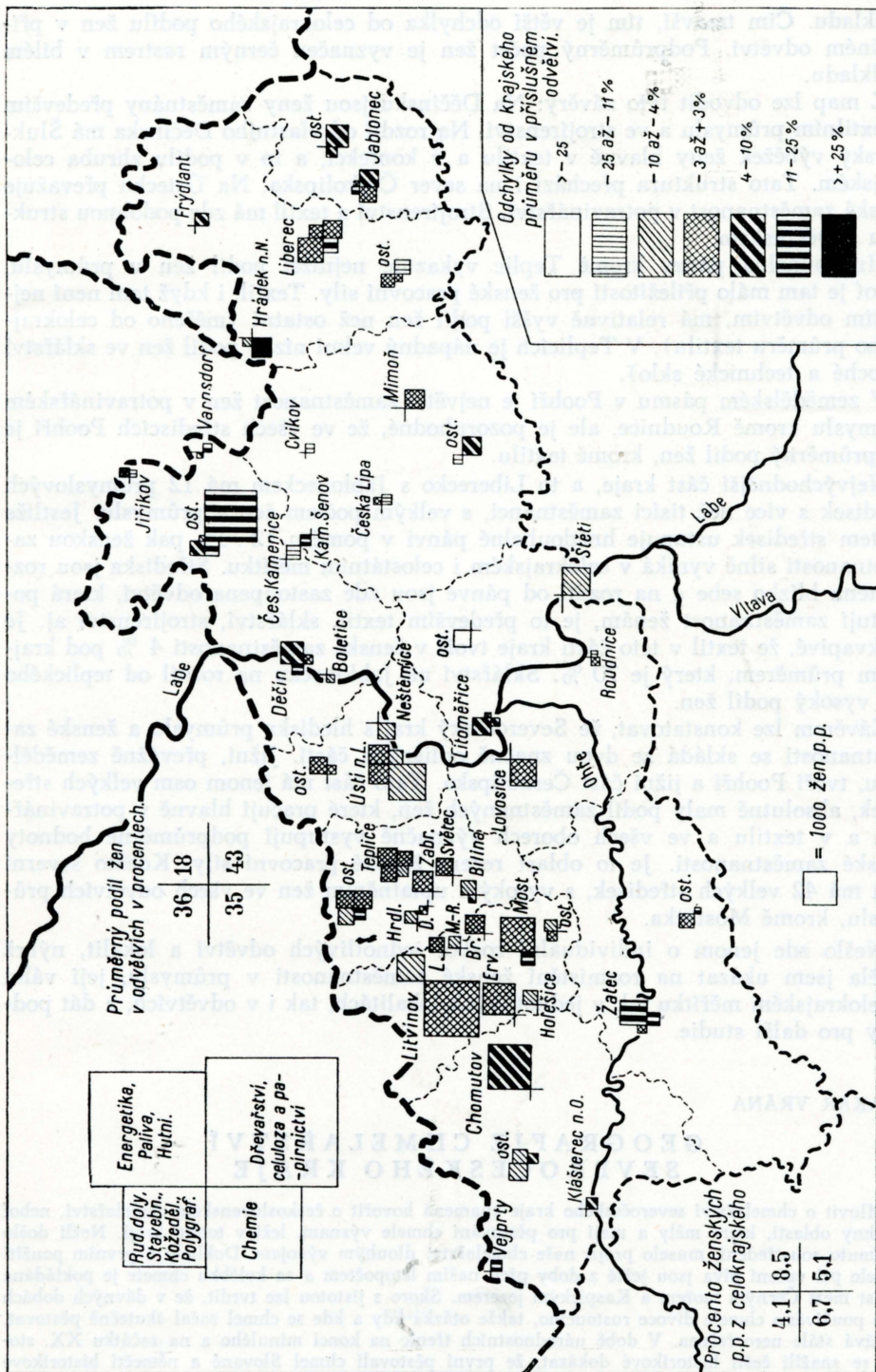
Čtverce orientujeme tak, že vpravo nahoře je strojírenství, vpravo dole je textil s konfekcí, vlevo dole sklo s keramikou, vlevo nahoře potravinářství. Velikost čtverců je přímo úměrná počtu zaměstnaných žen v příslušných odvětvích.

Šrafurowi vyznačujeme odchylku od celokrajské průměrné ženské zaměstnanosti v příslušném odvětví, a to proto, aby se ukázalo, kde jsou mimořádné poměry.

Normální hodnoty jsou znázorněny křížovým rastrem (v okresech odchylka od průměru $\pm 2\%$, v lokalitách $\pm 3\%$). Rozsah normality jsme zjistili z frekvenčních křivek. Nadprůměrný počet žen je vyznačen bílým rastrem v černém

Ženské pracovní síly ve strojírenství, v textilu s konfekcí, ve sklářství s keramikou a v potravinářství v lokalitách, které mají více než 1000 pp v průměru. Od osového kříže vpravo nahore strojírenství, vpravo dole textil s konfekcí, vlevo dole sklo s keramikou, vlevo nahore potravinářství.

Ženské pracovní síly v ostatních odvětvích v lokalitách, které mají více než 1000 pp v průmyslu.

podkladu. Čím tmavší, tím je větší odchylka od celokrajského podílu žen v příslušném odvětví. Podprůměrný počet žen je vyznačen černým rastroem v bílém podkladu.

Z map lze odvodit tyto závěry: Na Děčínsku jsou ženy zaměstnány především v textilním průmyslu a ve strojírenství. Na rozdíl od vlastního Děčínska má Šluknovský výběžek ženy hlavně v textilu a v konfekci, a to v podílu zhruba celokrajském. Tato struktura přechází i na sever Českolipska. Na Ústecku převažuje ženská zaměstnanost v potravinářství. Strojírenství a textil má zde podobnou strukturu s Děčínskem.

Hnědouhelná pánev kromě Teplic vykazuje nejnižší podíl žen v průmyslu, neboť je tam málo příležitostí pro ženské pracovní síly. Textil, i když tam není největším odvětvím, má relativně vyšší podíl žen než ostatní (měřeno od celokrajského průměru textilu). V Teplicích je nápadný velmi nízký podíl žen ve sklářství (ploché a technické sklo).

V zemědělském pásmu v Poohří je největší zaměstnanost žen v potravinářském průmyslu kromě Roudnice, ale je pozoruhodné, že ve všech střediscích Poohří je podprůměrný podíl žen, kromě textilu.

Nejvýhodnější část kraje, a to Liberecko s Jabloneckem má 12 průmyslových středisek s více než tisíci zaměstnanci, s velkým počtem žen v průmyslu. Jestliže počtem středisek ustupuje hnědouhelné pánvi v poměru 12 : 15, pak ženskou zaměstnaností silně vyniká v celokrajském i celostátním měřítku. Střediska jsou rozmístěna blízko sebe a na rozdíl od pánve jsou zde zastoupena odvětví, která poskytlují zaměstnanost ženám, je to především textil, sklářství, strojírenství aj. Je překvapivé, že textil v této části kraje tvoří v ženské zaměstnanosti 4 % pod krajským průměrem, který je 70 %. Sklářství na Jablonecku na rozdíl od tepleckého má vysoký podíl žen.

Závěrem lze konstatovat, že Severočeský kraj s hlediska průmyslu a ženské zaměstnanosti se skládá ze dvou značně odlišných částí. Jižní, převážně zemědělskou, tvoří Poohří a jižní část Českolipska. Tato část má jenom osm velkých středisek, absolutně malý podíl zaměstnaných žen, které pracují hlavně v potravinářství a v textilu a ve všech oborech význačně vystupují podprůměrné hodnoty ženské zaměstnanosti. Je to oblast rezerv ženské pracovní síly. Kdežto severní část má 42 velkých středisek, s vysokým uplatněním žen ve všech odvětvích průmyslu, kromě Mostecka.

Nešlo zde jenom o individuální rozbor jednotlivých odvětví a lokalit, nýbrž chtěla jsem ukázat na rozmístění ženské zaměstnanosti v průmyslu, její váhu v celokrajském měřítku jak v jednotlivých lokalitách, tak i v odvětvích, a dát podněty pro další studie.

OTAKAR VRÁNA

GEOGRAFIE CHMELÁŘSTVÍ SEVEROČESKÉHO KRAJE

Mluvit o chmelařství severočeského kraje znamená hovořit o československém chmelařství, neboť všechny oblasti, které měly a mají pro pěstování chmele význam, leží v tomto kraji. Nežli došlo k tomuto soustředění, muselo projít naše chmelařství dlouhým vývojem. Doklady o prvním použití chmele při vaření piva jsou ještě z doby před našim letopočtem a za kolébku chmele je pokládána oblast mezi Černým mořem a Kaspickým jezerem. Skoro s jistotou lze tvrdit, že v dávných dobách bylo používáno chmele divoce rostoucího, takže otázka kdy a kde se chmel začal skutečně pěstovat, zůstává stále nerozřešena. V době národnostních třenic na konci minulého a na začátku XX. století se snažili čeští historikové dokázat, že první pěstovali chmel Slované a němečtí historikové